

جایگاه حضرت فاطمه و مریم علیهم السلام در آیات و روایات

محمد جواد سلمانیپور

استادیار دانشگاه شیراز

مقدمه

خداوند متعال دارای تقدس اصیل و ذاتی است و برخی از اشخاص و اشیاء به میزان انتساب خاص به خداوند متعال و تجلی خداوند در آنها و تجلی خدایی آنها از قداست نسبی برخوردارند. از میان مردان، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و از میان زنان، فاطمه زهرا علیها السلام دارای بالاترین تقدس بعد از خداوند متعال می‌باشند. رفتار و

گفتار رمزآلود پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نسبت به فاطمه زهرا علیها السلام و آیات قرآنی که به کنایه از آن حضرت یاد کرده و یاد در شأن ایشان نازل شده و کلمات معصومین علیهم السلام به روشنی تقدس بانوی اسلام را بیان می‌کند. مقایسه میان حضرت زهرا علیها السلام و حضرت مریم (س) نیز روشن می‌نماید که اگر حضرت مریم (س) به خاطر صفاتی که در قرآن آمده مقدس بود، فاطمه زهرا علیها السلام به طریق اولی مقدس‌تر است. قرآن نزدیک به بیست ویژگی برای حضرت مریم بیان کرده و روایات اسلامی آنها را به نزدیک چهل ویژگی رسانده است. در قرآن، روایات و تاریخ اسلامی همین چهل ویژگی در رتبه بالاتر و شدت بیشتر برای فاطمه علیها السلام ثبت شده است.

در مقاله حاضر، چهل ویژگی در حضرت مریم (س) طبق آیات و روایات اسلامی برشمرده شده و با بیان آیات و روایات و اقوال تاریخی نشان داده شده که آن ویژگیها در حضرت فاطمه علیها السلام نیز وجود داشته است.

بدون تردید هر گام در شناخت فاطمه زهرا علیها السلام گام ما را در تبعیت و الگوپذیری از آن بانوی مقدس استوارتر می‌سازد و خدمتی به اسلام و فاطمه زهرا علیها السلام می‌باشد که مزد آن تسهیل و تسریع در عبور از پل صراط است. متأسفانه صاحبان حقدها و کینه‌ها در صدر اسلام با انگیزه خستی‌سازی مبارزات فاطمه

زهرا علیها السلام در دفاع از رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامت حضرت علی علیه السلام به قداست پوشی فاطمه زهرا علیها السلام دست زدند. آنان نه تنها قداست فاطمه علیها السلام را منتشر نکردند، بلکه کتمان هم کردند. آن کینه‌ها در بستر جهل و تعصب در عالم اسلام جاری شد و تقدس پوشی استمرار پیدا کرد و تا آنجا پیش رفت که عقاید بدعت‌آمیزی مانند شرک بودن زیارت قبور و احترام مؤمن بعد از مرگ وارد اسلام شد و بسیاری از آثار مقدس اسلامی در سرزمین اسلام از میان رفت.

مخاطب اصلی مقاله حاضر، نخست آن دسته از مسلمانان است که هنوز تقدس فاطمه زهرا علیها السلام را درک نکرده‌اند و ثانیاً کسانی که پس از درک قداست آن بانو، مطامع سیاسی، جناحی یا هوس روشنفکرنمایی آنان باعث شده که قداست آن بانو را فراموش کنند یا قداست حضرت زهرا علیها السلام را به پشت پرده تعدد قرائات دین برانند. ثالثاً مقاله به کسانی نظر دارد که تشنه آگاهی از جایگاه زن در آیین اسلام می‌باشند.

جواز مقایسه میان مریم (س) و فاطمه علیها السلام

یکی از بهترین روشهای شناخت بزرگان، مقایسه و مقارنه میان شخصیت، نظریات، رفتار و گفتار آنان و دوستان و دشمنان ایشان می‌باشد. اما این سؤال مطرح است که آیا مقایسه میان

حضرت مریم (س) و حضرت فاطمه زهرا علیها السلام جایز و بایسته است؟

پاسخ این سؤال مثبت است، چون در طول تاریخ به مناسبت‌های مختلف معصومین علیهم السلام و اولیاء میان آن دو بانوی برگزیده مقایسه به عمل آورده‌اند. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله اولین شخصی است که بارها با مقایسه فاطمه علیها السلام با مریم (س) عظمت و برتری فاطمه علیها السلام بر مریم (س) را به مسلمانان، بلکه بشریت تفهیم می‌نمود^۱. بعد از آن جناب خود حضرت زهرا است که از پدرگرامیشان سؤال می‌کند: «ای پدر آیا من بهترم یا مریم؟! رسول خدا جواب می‌دهد: تو در میان قوم و امت اسلامی بهترین هستی و مریم در میان قوم خود»؛ «یا أبة أنا خیر أم مریم؟ فقال رسول الله صلی الله علیه و آله: أنت فی قومک و مریم فی قومه»^۲.

در کلمات امام صادق علیه السلام و امام باقر علیه السلام بیشترین مقایسه میان مریم (س) و فاطمه زهرا علیها السلام به چشم می‌خورد^۳. از بزرگان صدر اسلام جناب ام سلمه که در مسجد پیامبر پس از اهانت ابوبکر به دفاع از زهرا علیها السلام می‌پردازد و می‌فرماید: «فاطمه بهترین و برگزیده زنان و مادر

۱ - بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۴۸، ۴۹ و ۷۷؛ ج ۱۴، ص ۲۰۱.

۲ - همان، ج ۴۳، ص ۷۷.

۳ - همان، ج ۴۳، ص ۴۹-۴۸؛ ج ۱۴، ص ۱۹۷ و ۲۰۶.

جوانان اهل بهشت و عدیله و نظیر مریم است»^۱.
باز حسان بن ثابت که در شعر مقایسه کرده و گفته
است:

و ان مریم أحصنت فرجها

و جاءت بعیسی کبدر الدجی

فقد أحصنت فاطمة بعدها

و جاءت بسبطی نبی الهدی^۲

دانشمندان متأخر نیز در نثر و نظم زیاد
مقایسه به عمل آورده‌اند که به دو نمونه اشاره
می‌شود. مرحوم آیه الله محمد حسین اصفهانی
معروف به کمپانی در مدح حضرت صدیقه علیها السلام
اشعار فراوانی دارد؛ از جمله:
هی البتول الطهر و العذراء

کمريم الطهر و لاسواء

او بتول، طاهر و عذراء است؛ مانند مریم
طاهره، ولی این دو یکسان نیستند.^۳

شاعری دیگر چنین سروده است:

إن قبیل حواء قلت: فاطم فخرها

أو قبیل مریم قلت: فاطمة افضل

اگر گفته شود حوا، گویم فاطمه افتخار وی
است و اگر گفته شود مریم، گویم فاطمه برتر از
اوست.

أفهل لحواء والد کمحمّد؟

أم هل لمریم مثل فاطمة أشبّل

آیا حوا را پدری مانند محمد صلی الله علیه و آله می‌باشد؟

و آیا برای مریم مانند فاطمه، شیربچگانی است.

کَلْ لَهَا حِينَ الْوِلَادَةِ حَالَةٌ
منها عقول ذوی البصائر تذهل
برای هر یک از آنان به هنگام تولّد حالتی
است که از آن حالت عقول صاحبان خرد
می‌روند.^۴

جناب دکتر بی‌آزار شیرازی در مقاله‌ای میان
آن دو زن به طور موجز، سبزه مورد مقایسه به
عمل آورده است.^۵

شایستگی بیشتر فاطمه علیها السلام برای تقدس

بیشتر اوصافی که قرآن و روایات برای
حضرت مریم (س) برشمرده‌اند به طریق اولی در
فاطمه زهرا علیها السلام وجود داشت که در ضمن
مقایسه آن دو بانو خواهد آمد. در رفتار و گفتار
شگفت و رمزآلود پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در باره فاطمه
زهرا علیها السلام پیام مهمی برای مسلمانان و جامعه
بشری نهفته است. آن پیام عبارت است از اعلام
بالاترین تقدس برای فاطمه علیها السلام و معیار قرار
دادن آن حضرت در سنجش ایمان قلبی و
دینداری مسلمانان. قرآن با تعبیر شگفت «نساننا»
(زنان ما) از فاطمه زهرا علیها السلام در آیه مباحله بیان

۱- فاطمه از ولادت تا شهادت، ص ۴۸۸.

۲- الغدیر، ج ۲، ص ۶۱؛ مناقب، ج ۴، ص ۲۴.

۳- فاطمه از ولادت تا شهادت، ص ۶۳۸.

۴- فاطمه، ص ۶۴۹.

۵- مجموعه سخنرانیها و مقالات قرآنی، ص ۸۲.

می‌کند که فاطمه علیها السلام تجلی اوصاف نیک زنان بهشتی بوده، تقدس همه آنها در او جمع است.

با این همه بسی جای تأسف است که عده‌ای از مسلمانان در صدر اسلام با آگاهی از تقدس آن بانو در مقابل ثمنی بخش، نه تنها قداست فاطمه زهرا علیها السلام را به بشریت اعلام و تثبیت نکردند، بلکه آن را کتمان نمودند. آنان برای حفظ حکومت غاصبانه مهم‌ترین مانع یعنی فاطمه علیها السلام را ترور شخصیت و شخص نمودند و از طرف دیگر برای عقده‌گشایی‌ها و بالا بردن عایشه نگذاشتند قدر آن بانوی مقدس شناخته و معهود گردد.

متأسفانه آنان با آن کتمان و ترور نه تنها به اسلام جفا کردند، بلکه بر بشریت ظلم روا داشتند؛ زیرا اگر امروز فاطمه علیها السلام همانند مریم (س) در میان تمام مسلمانان به عنوان فاطمه مقدس مشهور و معهود بود، بالاترین نماد و دلیل مبنی بر احترام اسلام به زن در اختیار مسلمانان بود. آنان مهم‌ترین معیار سنجش دینداری و تقرب به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را از مسلمانان گرفتند.

بسی مایه تعجب است که امروز هیچ مسیحی نیست که مریم را به عنوان مقدس شناسد و نام نبرد، اما با کمال تأسف نگارنده با یک افسر مصری در کنار خانه کعبه در سال ۱۳۷۶ ملاقات و گفت و گو نمود و معلوم گردید

او اصلاً فاطمه زهرا علیها السلام را نمی‌شناسد و نمی‌داند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چنین دختری داشته است؟!

در میان پیروان مسیح نیز اختلاف و شکافی عمیق پدید آمده است. پروتستانها اختلافات فراوانی با کاتولیکها دارند و حتی میان آنها نزاعهای خونین در گرفت که هنوز ادامه دارد. لوتر به عنوان رهبر پروتستانها که با تقدس‌زدایی از کلیسا و کشیشها مبارزه خود را علیه کاتولیکها شروع نمود، هرگز در صدد برنیامد که تقدس حضرت مریم یا حضرت مسیح را نفی کند، بلکه در بالاترین حد به تقدس حضرت مریم اعتراف دارد و تأکید می‌کند. با تمام اختلافاتی که در میان مسیحیها وجود دارد روی تقدس مریم اتفاق نظر دارند، لذا چه کاتولیک و چه پروتستان در گرفتاریها ندا می‌دهد: ای مریم مقدس. این در حالی است که فاطمه زهرا علیها السلام برای مقدس‌بودن شایسته‌تر و سزاوارتر است، اما متأسفانه برخی بعد از رحلت رسول اکرم صلی الله علیه و آله از سر غرض یا جهل بعد از غصب خلافت و خانه‌نشین کردن علی علیه السلام به تقدس‌زدایی از فاطمه علیها السلام اقدام کردند.

تأسف‌آورتر اینکه امروزه برخی از روشنفکران مسلمان حتی شیعی، با تقلید از لوتر، به گمان خود به دنبال نهضت اصلاح دینی و پروتستان‌تیسیم اسلامی هستند، اما هرگز حد

لوتر را نگه نداشته، اعتقادی به تقدس فاطمه زهرا علیها السلام از خود نشان نمی‌دهند.

مقایسه فاطمه مقدس علیها السلام با مریم مقدس (س)

۱- شرافت خانوادگی

مریم از خاندان ماثان از فرزندان حضرت داوود علیه السلام بود و عمران پدر مریم، بزرگ این خاندان پیش از عهد هیروُدوس^۱ و از خانواده نبوت و دیانت بود.^۲

در شرافت خانوادگی حضرت مریم همین بس که حضرت عیسی علیه السلام از پیامبران بزرگ و ولیده آن خانواده است. خداوند سوره مریم را به نام این خانواده نام نهاده و چندین بار از این خانواده سخن گفته است. در آیه **﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾**^۳ این خانواده را یکی از چهار خانواده برگزیده معرفی کرده است.

در بیان شرافت خانوادگی حضرت فاطمه نیز سخن بسیار و امری روشن برای مسلمانان است. طبق روایت امام رضا علیه السلام^۴ و روایات^۵ دیگر، آل ابراهیم در آیه یاد شده - خانواده پیامبر اکرم - از چهار خانواده برگزیده است.

افزون بر اینکه بدون هیچ تردیدی خداوند در آیه تطهیر^۶ از اهل بیت رسول به صراحت یاد کرده است و در سوره ابراهیم با تعبیر شجره مبارکه^۷ و بیوت در آیه **﴿فِي بُيُوتٍ أُذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ**

وَ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَ الْأَصَالِ﴾^۸ به خانواده حضرت فاطمه اشاره کرده است. خداوند سوره دهر یا اهل بیت را درباره اهل بیت پیامبر علیهم السلام نازل فرموده است.^۹ از همه مهم‌تر اینکه خداوند اجر رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله را عشق به خاندان محمد (قربی) قرار داده و فرموده است: **﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾**^{۱۰}.

صاحب الغدير^{۱۱} روایت از طریق اهل سنت با اسناد آن آورده است که در آیه یاد شده مراد از قربی، اهل بیت رسول اکرم است.^{۱۱} در روایات حتی به طرق اهل سنت آمده است که آل محمد همان صادقون^{۱۲} در آیه شریفه **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾**^{۱۳} و

۱- تاریخ ابن خلدون، ج ۱، ص ۱۵۹.

۲- قصص الأنبياء، ص ۳۷۶.

۳- آل عمران / ۳۳.

۴- الخصال، ج ۱، ص ۲۲۵.

۵- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۲۷۸-۲۷۷.

۶- احزاب / ۳۳.

۷- ابراهیم / ۲۴.

۸- نور / ۳۶.

۹- الغدير، ج ۳، ص ۱۰۷.

۱۰- شوری / ۲۳.

۱۱- الغدير، ج ۳، ص ۳۱.

۱۲- همان، ج ۳، ص ۳۵۰.

۱۳- توبه / ۱۱۹.

سابقون^۱ در آیه شریفه ﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ. أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ﴾^۲ و صراط مستقیم^۳ در آیه ﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾^۴ می‌باشند. بدون تردید شرف هر خانواده به شرافت پدر، مادر و فرزندان است که در ادامه به بحث در این باره می‌پردازیم.

۲- پدر

عمران پدر حضرت مریم بود که قبل از تولد حضرت مریم درگذشت^۵. نام او در قرآن آمده است: ﴿إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ﴾^۶. طبق گزارش ابن اسحاق، نسب او با چهارده واسطه به حضرت داوود علیه السلام می‌رسد و او را صاحب صلاه بنی اسرائیل خوانده‌اند^۷. او از بندگان مؤمن و پاک خداوند بود. مورخان او را از روحانیون و کاهنان بزرگ زمان خود معرفی کرده‌اند^۸، اما با توجه به وحی الهی به عمران، بر طبق دلالت روایت امام صادق علیه السلام و تصریح امام باقر علیه السلام، از پیامبران قوم خود بوده است^۹.

اما پدر فاطمه زهرا علیها السلام محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله، برترین پیامبران الهی^{۱۰} و خاتم آنان بود.

۳- مادر

مادر حضرت مریم حنه همسر عمران از زنان عبادتگر زمان خود بود^{۱۱}. خداوند متعال در قرآن

از او به بزرگی یاد کرده است: ﴿إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ...﴾^{۱۲} حدود سی سال^{۱۳} صاحب فرزند نمی‌شد، تا اینکه با قلبی شکسته از خداوند درخواست نمود و آن‌گاه با لطف الهی^{۱۴} باردار شد. او به شکرانه این نعمت با نیت خالص نذر نمود که فرزند عزیز خود را معتکف و خدمتگزار بیت المقدس قرار دهد: ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا﴾^{۱۵} او نذر خود را ادا کرد. شرف ایشان وقتی معلوم می‌شود که خداوند اعلام داشت که نذر او را به نیکی قبول کرده است: ﴿فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ﴾^{۱۵}.

اما مادر فاطمه زهرا علیها السلام حضرت خدیجه

- ۱- الغدیر، ج ۲، ص ۳۰۶.
- ۲- واقعه / ۱۱-۱۰.
- ۳- الغدیر، ج ۲، ص ۲۱۱.
- ۴- فاتحة الكتاب / ۶.
- ۵- قصص قرآن در المیزان، ج ۲، ص ۴۰۷.
- ۶- آل عمران / ۳۵.
- ۷- قصص الأنبياء، ص ۳۵۲.
- ۸- تاریخ ابن خلدون، ج ۱، ص ۱۵۹.
- ۹- المیزان، ج ۳، ص ۱۸۴.
- ۱۰- علل الشرایع، ص ۱۲۴.
- ۱۱- قصص الأنبياء، ص ۳۵۲.
- ۱۲- آل عمران / ۳۵.
- ۱۳- تاریخ ابن خلدون، ج ۱، ص ۱۵۹.
- ۱۴- بحار الأنوار، ج ۱۴، ص ۱۹۴.
- ۱۵- آل عمران / ۳۷.

سلام الله عليه است. قرآن به کنایه از آن حضرت یاد می‌کند: ﴿وَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنِي﴾^۱. مرحوم مجلسی طبق روایات می‌گوید که این آیه شریفه به حضرت خدیجه اشاره دارد^۲. ابن عباس در تفسیر این آیه می‌فرماید: «خداوند پیامبر را فقیر یافت و مردم می‌گفتند پیامبر مالی ندارد؛ پس خداوند با مال خدیجه وی را غنی و بی‌نیاز گرداند»^۳.

در شرافت حضرت خدیجه همین بس که او اولین زنی بود که اسلام آورد و رسالت پیامبر ﷺ را تصدیق نمود و تا آخرین لحظه در کنار رسول اکرم ﷺ ماند و برای ایشان کمک‌کار و دلسوز و مهربان بود. پیامبر فرمود: «دین اسلام به وسیله دو عامل استوار شد؛ یکی شمشیر علی علیه السلام و دیگر مال خدیجه علیها السلام»^۴. او تمام اموال خود را وقف اسلام و اهداف پیامبر ﷺ نمود.

در روایات آمده است که او یکی از چهار زن برگزیده^۵ و بهشت مشتاق اوست^۶. او بعد از مرگ، همدم مریم و آسیه خواهد بود^۷.

آن حضرت این شرف را داشت که نطفه آخرین دخترش فاطمه علیها السلام از مائده بهشتی^۸ باشد و در هنگام حزن و نگرانی نسبت به رسول اکرم ﷺ در زمان بارداری، فرزندش فاطمه علیها السلام از باطن او با او سخن گوید و به او دلداری دهد^۹.

۴- آگاهانیدن پدر به پاکی فرزند قبل از ولادت خداوند قبل از انعقاد نطفه و ولادت حضرت مریم از طریق بشارت ولادت فرزندش عیسی علیه السلام خبر داد که فرزند وی سالم و مبارک به او هدیه خواهد کرد؛ پسری که به اذن پروردگار بیماران را شفا خواهد داد و مردگان را زنده خواهد کرد و او را رسول خود قرار خواهد داد^{۱۰}. اما ولادت حضرت فاطمه علیها السلام به طور مستقیم به پیامبر گرامی اسلام ﷺ در معراج و در زمین و حتی چگونگی شکل‌گیری او از طعام بهشتی خبر داده شد^{۱۱}.

خداوند قبل از ولادت فاطمه علیها السلام به پیامبر صلی الله علیه و آله خبر داد که شکم خدیجه ظرف امامت است. پیامبر به مناسبتی به فاطمه زهرا علیها السلام فرمود: «إِنَّ بطنَ أمكَ كانَ لِلإمامةِ

۱- ضحی ۸ /

۲- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۴۹.

۳- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۷۳.

۴- فاطمه از ولادت تا شهادت، ص ۴۳۹.

۵- الخصال، ج ۱، ص ۲۰۶.

۶- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۵۳.

۷- همان، ج ۴۳، ص ۲۸.

۸- همان، ج ۴۳، ص ۴.

۹- همان، ج ۴۳، ص ۲.

۱۰- المیزان، ج ۳، ص ۱۸۳؛ اصول کافی، ج ۲، ص ۴۸۴؛

بحار الأنوار، ج ۱۴، ص ۱۹۹.

۱۱- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۴-۵.

وَعَاء»؛ یعنی شکم مادر تو ظرف امامت بود^۱.

بوده است^۶.

۵- قابله و پرستار هنگام تولد

هنگام ولادت، قابله حضرت مریم و پرستار مادرش همسر حضرت زکریا به نام الیزابت بود، اما قابله فاطمه زهرا علیها السلام چهار زن بهشتی به نام حضرت حوا، آسیه، کلثوم خواهر موسی و حضرت مریم بودند^۲.

۶- نامگذاری آسمانی

نامگذاری حضرت مریم توسط مادر ایشان صورت گرفت: «أَنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ»^۳ و مریم به معنای عابد یا خدمتگزار است.

اما اسم فاطمه علیها السلام از جانب خداوند متعال تعیین گردید. امام صادق علیه السلام می فرماید: «برای فاطمه نزد خداوند نه اسم است. آنها عبارت‌اند از: فاطمه، صدیقه، مبارکه، طاهره، زکیه، راضیه، مرضیه، محدثه و زهرا»^۴.

امام باقر علیه السلام در روایت دیگر می فرماید: «هنگامی که فاطمه زهرا علیها السلام ولادت یافت خداوند متعال به فرشته‌ای وحی نمود تا این نام (فاطمه) را بر زبان محمد صلی الله علیه و آله جاری نماید؛ لذا حضرت او را فاطمه نام نهاد»^۵.

از اهل سنت قسطلانی، زرقانی، غسانی، خطیب بغدادی و حافظ دمشقی با نقل روایت اعتراف کرده‌اند که اسم فاطمه از طرف خداوند

۷- رویش نیکو و مبارک

خداوند درباره حضرت مریم فرمود: «وَأَنبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا»^۷. مراد این است که به مریم و فرزند او رشد و پاکیزگی داده شد و به او و هر یک از ذریه و شاخه‌ای که از تنه درخت وجودی او می‌روید، حیاتی افزوده شد که آمیخته با نفس شیطان و پلیدی و نفسانیات و وسوسه‌های او نباشد، خلاصه آنکه حیاتی طیب و طاهر و مستمر به او و فرزندش افزوده گردید^۸ و نسل پاک او هنوز استمرار دارد و حضرت عیسی علیه السلام در حال حیات طیب است.

فاطمه زهرا علیها السلام نیز مبارکه؛ یعنی خیر، سعادت و فزونی، نافع و مقدس^۹ و زکیه؛ یعنی نمو و زیادتی^{۱۰} و کوثر یا خیر کثیر، کثیر الخیر و

۱- همان، ج ۴۳، ص ۴۳.

۲- همان، ج ۴۳، ص ۳.

۳- آل عمران / ۳۶.

۴- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۰؛ علل الشرایع، ص ۱۷۸.

۵- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۳؛ علل الشرایع، ص ۱۷۹.

۶- الغدیر، ج ۲، ص ۲۹۵.

۷- آل عمران / ۳۷.

۸- المیزان، ج ۳، ص ۱۷۳.

۹- مفردات راغب، ص ۴۴؛ مجمع البحرین، ج ۵، ص ۲۵۸.

۱۰- مفردات راغب، ص ۲۱۲.

کثیر النسل^۱ است.

خداوند به او و نسلش پاکی، برکت، کثرت و استمرار بخشید و عمر فرزندش حضرت بقیة الله را به استمرار عمر عیسی علیه السلام قرار داد. حضرت زهرا علیها السلام پس از شهادت، دو پسر و دو دختر بر جای گذاشت و به رغم واقعه کربلا که از امام حسن علیه السلام هفت فرزند و از زینب کبری یک فرزند و از امام حسین علیه السلام جز امام سجاد بقیه شهید شدند و ام کلثوم نیز فرزندی نداشت و نیز به رغم واقعه حره^۲، واقعه زید بن علی بن الحسین که در مقابل هشام بن عبدالملک ایستاد و سرانجام تمام همراهان او که بیشتر آنها از ذریه فاطمه علیها السلام بودند شهید شدند و واقعه فح که جنگ یکی از نوادگان امام حسن علیه السلام با بنی العباس بود و تمام آنان کشته شدند، نسل فاطمه علیها السلام به طور گسترده ادامه یافت و اسلام ناب به دست آنها تا امروز استمرار پیدا کرد و بالاخره امام عصر - روحی و ارواح العالمین لمقدمه الفداء - که از نهمین نسل فاطمه زهرا علیها السلام است، ثمره انماء و رویاندن پاک الهی می باشد و امروز کلمه باقیه علی علیه السلام و فاطمه زهرا علیها السلام است **﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ﴾**^۳، تا حکومت الهی و مورد خواست خدا را برپا نماید.

۸- کفیل و سرپرست

پدر مریم قبل از تولد او وفات یافت و

مادرش او را نذر معبد نمود و چون نمی توانست سرپرستی و کفالت او را برعهده گیرد وی را به معبد سپرد. درباره کفالت او میان راهبان معبد اختلاف شد و بر اساس قرعه کفالت او بر عهده حضرت زکریای پیامبر که شوهر خاله او بود^۴ قرار گرفت: **﴿وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا﴾**^۵.

اما کفیل و مربی فاطمه زهرا علیها السلام پدرشان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مربی، معلم و هادی تمام مردم بود و تا چندین سال حضرت خدیجه، مادر آن بانو در کنارشان بود.

۹- محل تربیت

محل تربیت حضرت مریم مسجد و محراب بود: **﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ﴾**^۶. محل تربیت حضرت فاطمه علیها السلام، بیت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در جوار خانه کعبه در مکه و در مدینه خانه آن حضرت در جوار مسجد و خانه رسول اکرم بود. خداوند از تربیتگاه و خانه او در قرآن به نیکی یاد کرده و فرموده است: **﴿فِي بُيُوتٍ أَدْنَى اللَّهِ﴾**

۱- همان، ص ۳۲۶؛ مجمع البحرین، ج ۳، ص ۴۶۹.

۲- فاطمه از ولادت تا شهادت، ص ۵۵۳.

۳- زخرف / ۲۸.

۴- قصص قرآن، ص ۲۳۲.

۵- آل عمران / ۳۶.

۶- آل عمران / ۳۷.

أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ... ﴿١﴾

از حضرت فاطمه عليها السلام در قرآن به کوب
دُرّی یاد شده است^۸ و طبق روایات از شدت
درخشندگی چهره، آن حضرت را زهرا
نامیده‌اند.^۹ پیامبر صلی الله علیه و آله درباره خلقت ایشان
فرمودند: «فاطمه حوراء انسیه خلق شده
است»^{۱۰}؛ یعنی او حوریه‌ای است به صورت
انسان. از مجموع روایات به دست می‌آید که
بانوی دو عالم، از چهره درخشنده و نورانی و پر
تلاؤ بهره‌مند بودند.

او آن‌چنان زیبا بود که گویی ماه شب چهارده
است و پنداری که گردن وی از سپیدی مانند تُنگ
بلوری می‌ماند، همواره متبسم بود و زمانی که
تبسم می‌نمود دندانهایش مانند لؤلؤ منظم
مشاهده می‌شد.^{۱۱}

۱۰- صاحب محراب

محراب جایی ویژه عبادت است؛ حال چه
در مسجد باشد و چه در خانه.^۲ حضرت مریم
دارای محرابی بود که در آن به عبادت خداوند و
ستیز با پلیدی و شیطان مشغول بود: «كَلَّمَا
دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ ﴿٣﴾

حضرت فاطمه زهرا عليها السلام نیز دارای محرابی
بود که پیامبر و ائمه بارها از آن سخن گفتند. امام
صادق عليه السلام می‌فرماید: «اذ قامت فی محرابها زهر
نورها لأهل السماء»^۴

امام حسن عليه السلام در روایتی از محراب مادر
چنین یاد می‌کند: «رأيت أُمِّي فاطمة قامت فی
محرابها ليلة جمعتها»^۵

۱۱- زیبایی ظاهری

امام باقر عليه السلام درباره حضرت مریم
می‌فرماید: «او زیباترین زنان بود؛ اجمل
النساء»^۶

در روایت دیگر نقل شده است که در قیامت
زنانی که به خاطر زیبایی خود دچار فتنه شده‌اند
و آن زیبایی را بهانه قرار می‌دهند، حضرت مریم
را حاضر می‌کنند و از آنان می‌پرسند آیا شما از
حضرت مریم زیباتر بودید؟!^۷ در واقع زیبایی آن
حضرت حجتی برای سایر زنان است.

- ۱- نور / ۳۶.
- ۲- المیزان، ج ۳، ص ۱۷۴.
- ۳- آل عمران / ۳۷۹.
- ۴- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۲؛ علل الشرایع، ص ۱۸۱.
- ۵- علل الشرایع، ص ۱۸۲؛ کشف الغم، ج ۲، ص ۲۵؛
بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۸۱.
- ۶- بحار الأنوار، ج ۱۴، ص ۲۰۴.
- ۷- همان، ج ۱۴، ص ۱۹۲.
- ۸- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۳۳.
- ۹- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۶.
- ۱۰- همان، ج ۴۳، ص ۱۸.
- ۱۱- بنگرید به: فاطمه زهرا، از تولّد تا شهادت، ص ۳۳-۳۱.

۱۲- قلب پر از ایمان و یقین

حضرت مریم قلبی پر از ایمان و یقین به خداوند داشت. به همین سبب نیز خداوند درباره ایشان می‌فرماید: ﴿صَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا إِيمَانٌ وَتَقْوَىٰ﴾^۱. روشن است کسی که وحی الهی به پیامبران و تمام وعد و وعید و اوامر و نواهی خداوند و تمام کتب آسمانی را تصدیق می‌کند، قلبی پر از ایمان و یقین دارد.

وجود مطهر حضرت فاطمه زهرا علیها السلام از هر نوع شرک خالی بود و قلبی که پاک و مطهر از هر نوع آلودگی و دنسی باشد پر از ایمان و یقین است. به طور خاص درباره ایمان و یقین فاطمه زهرا علیها السلام روایات متعددی به دست ما رسیده است. پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله در این باره می‌فرماید: «یا سلمان إن ابنتی فاطمة ملاء الله قلبها و جوارحها ایماناً الی مشاشها تفرغت لطاعة الله»^۲ تأمل و دقت در خطبه زهرا علیها السلام در مسجد مدینه در دفاع از فدک^۳، منزلت ایمان آن حضرت را روشن می‌سازد.

۱۳- نیل به آخرین درجه کمال

حضرت مریم (س) و حضرت فاطمه علیها السلام هر دو به نهایت کمال ممکن دست یافته بودند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «مردان زیادی به نهایت کمال رسیدند، اما از زنان فقط حضرت آسیه دختر مزاحم همسر فرعون، مریم دختر عمران،

خدیدجه دختر خویلد و حضرت فاطمه علیها السلام به نهایت کمال رسیدند»^۴.

۱۴- مقام ولایت الهی

حضرت مریم چنان عبادت پروردگار نمود که خداوند به او ولایت بخشید. از همین رو در باب پیامبری او اختلاف است و جمعی از مسلمانان او را از پیامبران دانسته‌اند.^۵

فاطمه زهرا نیز ولیة الله بود و مقام ولایت به او اعطا شده بود و پدرش رسول اکرم صلی الله علیه و آله همسرش علی علیه السلام و فرزندانش و خود آن حضرت به آن مقام مفتخر بودند.

۱۵- صدیقه و هم‌رتبه با انبیاء

حضرت مریم صدیقه بود: ﴿وَأُمَّهُ صِدِّيقَةٌ﴾^۶. حضرت زهرا نیز صدیقه بود، لذا یکی از اسامی آن بانو صدیقه است. به طرق متعدد اهل سنت از عایشه نقل شده که گفت: «ما رأیتُ أصدق لهجة من فاطمه.»

۱- تحریم / ۱۲.
۲- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۶۴.
۳- کشف الغمه، ج ۲، ص ۴۰؛ بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۵۸.
۴- المیزان، ج ۱۹، ص ۳۴۶؛ مجمع البیان، ج ۵، ص ۳۲۰.
۵- تاریخ ابن خلدون، ص ۱۶۱.
۶- مانده / ۷۵.

پیامبر ﷺ در روایتی فرمود: «... ای علی علیه السلام، همسری صدیقه مانند دختر من به تو داده شد که من چنین همسری ندارم.»^۱

امام صادق علیه السلام فرمود: «فاطمه را علی علیه السلام غسل داد، چون صدیقه را کسی جز صدیق غسل نمی‌دهد.»^۲

معانی متعددی برای صدیقه ذکر کرده‌اند:

۱ - بسیار راستگو؛ ۲ - کسی که فراوان راست می‌گوید؛ ۳ - کسی که در راستگویی کامل است؛ ۴ - کسی که هرگز دروغ نگفته است؛ ۵ - آن‌که سخن خود را باعمل خویش تصدیق می‌کند؛ ۶ - کسی که آنچه خدا به او فرموده و به انبیاء خود امر نموده تصدیق می‌کند و در وحی الهی هیچ‌گاه دچار تردید نمی‌شود.

از آیات و روایات به روشنی به دست می‌آید مرتبه صدیقین در ردیف مراتب انبیاء و شهدا می‌باشد: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾^۳.

۱۶ - کمال علم و آگاهی

حضرت مریم از علم و آگاهی بالایی برخوردار بود. قرآن دربارهٔ ایشان می‌فرماید: ﴿وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ لَهَا﴾^۴. پر واضح است که تصدیق تمام کلمات خداوند و تعالیم و حیانی و کتب انبیاء الهی فرع بر علم و آگاهی داشتن به

آن‌هاست و گر نه تصدیق بدون علم تصدیق نیست، بلکه جهل است.

حضرت زهرا علیها السلام نیز در علم و آگاهی به کمال رسیده بود. امام باقر علیه السلام در وجه تسمیه آن حضرت به فاطمه می‌فرماید: هر آینه من (خداوند) شیر را به وسیله علم در وجود تو (فاطمه) قطع نمودم؛ «... انئی فطمتک بالعلم»^۵

علاوه بر گواهی سخنان حضرت فاطمه علیها السلام به خصوص خطبه طولانی در مسجد مدینه^۶، میزان علم آن حضرت از پاسخگویی به پرسشهای زنان^۷ و از تبادل افکار با علی علیه السلام و از مصحف فاطمه^۸ به دست می‌آید.

عمار یاسر دربارهٔ آگاهی و علم بی‌نهایت آن حضرت نقل می‌کند: «روزی حضرت فاطمه علیها السلام خطاب به حضرت امیر علیه السلام فرمود: علی جان نزدیک بیا تا اطلاع دهم شما را از آنچه در گذشته اتفاق افتاد و آنچه در حال به وقوع

۱ - الغدیر، ج ۲، ص ۳۱۲.

۲ - علل الشرایع، ص ۱۸۴.

۳ - نساء / ۶۸.

۴ - تحریم / ۱۲.

۵ - بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۳.

۶ - شرح نهج البلاغه ابن ابی‌الحدید، ج ۱۶، ص ۲۱۲؛

بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۵۸.

۷ - بحار الأنوار، ج ۲، ص ۳.

۸ - بنگرید به: علی قرآن ناطق، ص ۸۶.

پیوستن است و آنچه در آینده رخ خواهد داد»^۱

۱۷ - عصمت و تطهیر

خداوند هم حضرت مریم(س) و هم حضرت فاطمه علیها السلام را تطهیر نمود. قرآن درباره حضرت مریم می‌فرماید: ﴿وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ﴾^۲.

از اسامی حضرت زهرا علیها السلام یکی طاهر است و روشن‌ترین و بهترین سخن درباره تطهیر فاطمه علیها السلام قول خداوند متعال است که فرمود: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمُ تَطْهِيراً﴾^۳.

بدون هیچ تردیدی فاطمه زهرا یکی از اهل بیت و از مصادیق قطعی آیه یاد شده است. بیش از بیست نفر از بزرگان محدث و مفسر از اهل سنت اعتراف کرده‌اند که فاطمه زهرا علیها السلام جزء اهل بیت در آیه مزبور می‌باشد.^۴

۱۸ - پاکی از خون زنانه

پیامبر صلی الله علیه و آله در نامه‌ای که به نجاشی می‌نویسد از مریم با صفت طیبیه بتول یاد می‌کند.^۵ طبق سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله، مریم مانند فاطمه علیها السلام بتول بود: «عن علی علیه السلام أن النبی صلی الله علیه و آله سئل ما البتول؟ فانا سمعناک یا رسول الله تقول: إن مریم بتول و فاطمة بتول، فقال: البتول لم تر حمرة قط، ای لم تحض، فان

الحیض مکروه فی بنات الأنبیاء»^۶.

از رسول خدا درباره کلمه بتول سؤال شد که ای رسول خدا، شما فرموده‌اید: مریم بتول است و فاطمه نیز بتول است، فرمودند: بتول کسی است که هرگز خون ندیده؛ زیرا خونریزی ماهیانه در دختران انبیاء ناپسند است. در باره فاطمه زهرا علیها السلام احادیث صحیحی بر

۱ - بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۸.

۲ - آل عمران / ۴۲.

۳ - احزاب / ۳۳.

۴ - خطیب بغدادی در تاریخ بغداد، زمخشری در تفسیر کشاف، ج ۱، ص ۱۹۳، فخر رازی در تفسیر، ج ۲، ص ۷۰، ابن اثیر در اسد الغابه، ج ۲، ص ۱۲، سبط ابن جوزی در کتاب تذکرة الائمة، امام واحدی در اسباب النزول، ابن صباغ مالکی در الفصول المهمة، ص ۷، سیوطی در الدر المستور، ج ۵، ص ۱۹۸، طبری در ذخائر العقبی، ص ۲۱، قرطبی در الجامع لاحکام القرآن، ج ۱۴، ص ۱۸۲، ابن عربی در احکام القرآن، ج ۲، ص ۱۶۶، ابن عبدالبر در الاستیعاب، ج ۲، ص ۴۶۰، بیهقی در السنن الکبری، ج ۲، ص ۱۴۹، حاکم نیشابوری در المستدرک، ج ۲، ص ۴۱۶، امام احمد حنبل در مسند، ج ۱، ص ۳۳۱، نسائی در خصائص، ص ۴، طبری در تفسیر، ج ۲۲، ص ۵، خوارزمی در مناقب، ص ۳۵، هیمی در مجمع الزوائد، ج ۹، ص ۱۶۶ و ابن حجر در صواعق المحرقة، ص ۸۵ به نقل از: فاطمه زهرا از ولادت تا شهادت، ص ۹۰.

۵ - تاریخ ابن خلدون، ص ۴۳۴.

۶ - بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۵.

این معنی تصریح می‌کند. دانشمندان بزرگ اهل سنت نیز به این ویژگی حضرت فاطمه اقرار کرده‌اند.^۱

قندوزی در ینابیع الموده از رسول خدا ﷺ نقل می‌کند که فاطمه بتول نامیده شد؛ زیرا خدای متعال حیض و نفاس را از وی دور فرمود.^۲ البته پاک بودن از حیض و نفاس در خصوص فاطمه زهرا علیها السلام امری قطعی است، اما دربارهٔ مریم (س) روایات متفاوت است. در برخی روایات آمده است که ایشان هنگام عادت ماهانه از مسجد بیرون می‌رفتند.^۳ در این صورت بتول دربارهٔ ایشان به معنای بریدن از دنیا و ناپاکیها خواهد بود.

۱۹ - پاکدامنی و عفت

قرآن دربارهٔ حضرت مریم یادآوری می‌کند: ﴿مَرِيَمُ ابْنَتِ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا﴾^۴. این عبارت به عفت و پاکدامنی آن حضرت اشاره دارد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز به همین معنی درباره فاطمه زهرا علیها السلام تصریح می‌کند: «عن الرضا عن آبائه علیهم السلام قال: قال النبی صلی الله علیه و آله: أُنُّ فاطمة أحصنت فرجها فحرم الله ذریتها علی النار»^۵ محدثان و دانشمندان متعددی از اهل سنت این عبارت را درباره حضرت زهرا علیها السلام از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نقل کرده‌اند و به نهایت

پاکدامنی و عفت آن بانو اعتراف کرده‌اند.^۶ علامه امینی شانزده نفر از بزرگان اهل سنت را نام می‌برد که حدیث مزبور را در کتب خود نقل کرده و بر آن صحه گذاشته‌اند.^۷

۲۰ - فرزند پاک؛ نتیجه پاکدامنی

قرآن درباره حضرت مریم می‌فرماید: ﴿مَرِيَمُ ابْنَتِ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَتَفَخْنَا

۱ - (قندوزی در ینابیع الموده، ص ۲۶۰، محمد صالح کشفی در مناقب، امرتسوی در ارجح المطالب، حافظ ابوبکر شافعی در تاریخ بغداد، ج ۱۳، ص ۳۳۱، ابن عساکر در تاریخ کبیر، ج ۱، ص ۳۱۹، حافظ سیوطی و رافعی در التذوین، طبری در ذخائر العقبی، و صفوری در نزهة المجالس، ص ۲۲۷)، به نقل از: فاطمه از ولادت تا شهادت، ص ۱۲۱.

۲ - ینابیع الموده، ص ۲۶۰.

۳ - بحار الأنوار، ج ۱۴، ص ۱۹۷؛ قصص الانبیاء، ص ۳۵۳.

۴ - تحریم / ۱۲.

۵ - بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲۰؛ الغدیر، ج ۲، ص ۶۱.

۶ - (حاکم در المستدرک، ج ۳، ص ۱۵۲، خطیب بغدادی در تاریخ خود، ج ۳، ص ۵۴، محب الدین طبری در ذخایر العقبی، ص ۴۸، صدر الحفاظ کنجی شافعی در الکفایه، ص ۲۲۲، سیوطی در إحياء المیت، ص ۲۵۷، متقی هندی در کنز العمال، ج ۶، ص ۲۱۹ و ۱۱۲ و شبلنجی در نور الأبصار، ص ۴۵) به نقل از: الغدیر، ج ۲، ص ۶۲.

۷ - الغدیر، ج ۳، ص ۱۷۵.

فِيهِ مِنْ رُوحِنَا^۱. خداوند به دنبال پاکدامنی حضرت مریم، روح خود را در او دمید و نتیجه آن پدید آمدن حضرت عیسی علیه السلام بود.

خداوند امام حسن و امام حسین علیهما السلام را نیز به دنبال پاکدامنی حضرت زهرا علیها السلام به آن بانوی مقدس عطا فرمود. حسان این مطلب را به شعر کشیده و گفته است:

و إن مريمٌ أحصنت فرجها

و جاءت بعيسى كبدر الدجي

فقد أحصنت فاطم بعدها

و جاءت بسبطي نبي الهدى^۲

۲۱ - بشارت خداوند به فرزند

خداوند، حضرت مریم را به عیسی (کلمة الله) بشارت داد و فرمود: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾^۳.

فاطمه زهرا علیها السلام به حسن و حسین علیهما السلام - دو کلمه باقیه و از کلمات تامه خداوند - بشارت داده شدند^۴. در حدیث نبوی آمده است که در هنگام ولادت هر یک از دو سرور جوانان بهشت، پیامبر صلی الله علیه و آله به فاطمه زهرا علیها السلام بشارت داد و پیشاپیش تبریک گفت که از او امامی متولد می شود که اهل بهشت از وی سود خواهند برد^۵.

۲۲ - سفارش خدا به احسان به مادر

حضرت مریم بعد از شش ماه بارداری

حضرت عیسی علیه السلام را به دنیا آورد^۶ و ایشان به اذن الهی در گهواره کودکی سخن گفت: ﴿قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ... وَ جَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَ أَوْصَانِي... وَ بَرًّا بِوَالِدَتِي...﴾^۷؛ یعنی... من عبدالله هستم و خداوند مرا هر کجا که باشم مبارک قرار داده و مرا به... و احسان و نیکی به مادرم توصیه کرده است.

حضرت فاطمه علیها السلام نیز بعد از شش ماه بارداری حضرت حسین علیه السلام را به دنیا آورد^۸ و قبل از آنکه حسین علیه السلام فرزندی به نام عبدالله داشته باشد به جهت کمال و اوج عبودیت خدا کنیه ابا عبدالله را به وی دادند و آیه شریفه: ﴿وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا﴾^۹ در شأن او و مادر مقدسش نازل گردید^{۱۰}.

۱ - تحریم / ۱۱.

۲ - الغدير، ج ۲، ص ۶۱.

۳ - آل عمران / ۴۵.

۴ - بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۴۸.

۵ - همان.

۶ - همان، ج ۱۴، ص ۲۰۷. البته درباره بارداری حضرت مریم (س) روایت معتبری داریم که چون به وسیله نفحه روح القدس حمل برداشت نه ساعت طول کشید هر ساعتی به اندازه یک ماه.

۷ - مریم / ۲۹-۳۱.

۸ - بحار الأنوار، ج ۱۴، ص ۲۰۷.

۹ - احقاف / ۱۵.

۱۰ - اصول کافی، ج ۲، ص ۳۶۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن،

۲۳ - واسطه الحاق نسل به انبیاء

از آنجا که حضرت مریم شوهر نداشت واسطه الحاق حضرت عیسی علیه السلام به نسل انبیاء بود. قرآن می‌فرماید: ﴿... وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُليْمَانَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوْسُفَ وَ مُوسَى وَ هَارُونَ وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ. وَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَى وَ عِيسَى...﴾^۱؛ یعنی از اولاد ابراهیم، داوود، سلیمان و... عیسی... بود.

حضرت زهرا علیها السلام نیز واسطه الحاق و انتساب نسلش به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و انبیاء بود.^۲ امام موسی بن جعفر علیه السلام در مناظره با هارون الرشید می‌فرماید: «خداوند حضرت عیسی را از طریق مریم (س) به نسل انبیاء ملحق نمود و به همین گونه ما را از طریق مادرمان فاطمه علیها السلام به نبی اکرم صلی الله علیه و آله ملحق نموده است.»^۳

از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده که خداوند متعال نسل هر پیامبری را در صلب خود آن پیامبر قرار داد و حال آنکه نسل مراد در صلب علی علیه السلام قرار داد.^۴

۲۴ - عبادت و فنوت

قرآن درباره حضرت مریم می‌فرماید: ﴿وَ كَانَتْ مِنَ الْقَانِنِينَ﴾^۵ و ﴿يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَ اسْجُدِي وَ ارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾^۶. طبق دلالت آیات یاد شده آن حضرت دارای دوام طاعت،

نماز، طول قیام و دعا بود. ابن خلدون می‌نویسد مریم چنان در عبادت پای فشرد که به او مثل می‌زنند.^۷

عبادت و مداومت حضرت زهرا علیها السلام در طول عمر کوتاهشان بر قیام، نماز و دعا زبانزد است. امام حسن علیه السلام در این باره می‌فرماید: «مادرم فاطمه علیها السلام را دیدم که در شب جمعه‌ای در محراب عبادت ایستاده بود و مرتب در حال رکوع و سجود بود تا سپیده صبح آشکار شد و می‌شنیدم که مردان و زنان مؤمن را دعا می‌فرمود...»^۸.

حسن بصری گوید: در این امت عابدتر از فاطمه زهرا علیها السلام پیدا نمی‌شود، آن قدر در عبادت

→ ج ۴، ص ۱۷۲.

۱ - انعام / ۸۵-۸۴.

۲ - بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۳۷.

۳ - فاطمه از ولادت تا شهادت، ص ۸۲.

۴ - این روایت را خطیب بغدادی در تاریخ بغداد، ج ۱،

ص ۳۱۶، خوارزمی در مناقب، ص ۲۲۹، محب الدین

طبری، حموی، ذهبی، ابن حجر مکی، متقی

هندی، زرقانی و قندوزی از اهل سنت نقل کرده‌اند.

(بنگرید به: فاطمه از ولادت تا شهادت، ص ۸۳).

۵ - تحریم / ۱۲.

۶ - آل عمران / ۴۳.

۷ - تاریخ ابن خلدون، ج ۱، ص ۱۶۰.

۸ - علل الشرایع، ص ۱۸۲.

بر سرپا می‌ایستادند تا پایشان ورم می‌کرد.^۱

ابن فهد حلی در کتاب خود آورده است که صدیقه طاهره در نماز از ترس خدا نفس نفس می‌زد.^۲ از همه گویاتر اینکه دغدغه حضرت علیها السلام در شب عروسی، عبادت و قنوت پروردگار بود. امام علی علیه السلام می‌گوید در شب عروسی فاطمه را نگران و گریان دیدم، پرسیدم: چرا ناراحتی؟!

حضرت زهرا علیها السلام پاسخ داد: پیرامون حال و امر خویش فکر کردم که هنگام مرگ و سرازیر شدن به قبر چگونه خواهد بود. امروز از خانه پدر به خانه شما منتقل شدم و روزی دیگر از اینجا به طرف قبر و قیامت خواهم رفت. پس تو را به خدا سوگند بیا تا به نماز بایستیم و با هم در این شب خدا را عبادت کنیم.^۳

قیام، عبادت و قنوت فاطمه علیها السلام به حدی بود که بنا به فرمایش رسول اکرم صلی الله علیه و آله آیه شریفه: **«الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا...»**^۴ در شأن ایشان نازل شد.^۵

روزی از دخترش پرسید: «فاطمه! چه درخواست و حاجتی داری؟ هم اکنون فرشته وحی در کنار من است و از طرف خدا پیام آورده تا هر چه بخواهی تحقق پذیرد.

فاطمه علیها السلام پاسخ داد: لذتی که از خدمت خدا می‌برم مرا از خواهش کردن از او باز داشته است، حاجتی جز این ندارم که پیوسته ناظر جمال زیبایی والای خداوند باشم».^۷

۲۶- حضور عبادی در جمع مردان

خداوند به حضرت مریم امر نمود که: **«وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ»**^۸. لازمه اجرای این دستور، حضور در اجتماع مردان نمازگزار بود و مریم این دستور را امتثال نمود و با راهبان در معبد به نماز و رکوع پرداخت.

فاطمه زهرا علیها السلام نیز برای انجام رسالت الهی و تحقق اهداف پیامبر صلی الله علیه و آله و دفاع از حق و امامت علی علیه السلام، با حضور در برخی اجتماعات

۲۵- خدمتگزار خدا

حضرت مریم به دلیل نذر مادرش خدمتگزار خداوند و خانه او بود: **«إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا»**^۶.

فاطمه زهرا علیها السلام نیز با عرفان، آگاهی و عشق، خدمتگزار خداوند بود. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

۱- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۷۶ و ۸۴

۲- فاطمه از ولادت تا شهادت، ص ۲۲۱.

۳- ارشاد دیلمی، ج ۱، ص ۲۷۰.

۴- آل عمران / ۱۹۱.

۵- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۳۵.

۶- آل عمران / ۳۵.

۷- فرهنگ سخنان فاطمه، ص ۸۳.

۸- آل عمران / ۴۳.

مردان به وظایف الهی خود پرداخت.

۲۸ - محدّثه و نزول فرشتگان

مریم محدّثه بود و فرشتگان و جبرئیل بر او نازل می‌شدند و با او سخن می‌گفتند: ﴿إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ...﴾^۶؛ یعنی یاد آر زمانی که فرشتگان به مریم گفتند: ای مریم خداوند تو را به کلمه‌ای از جانب خود بشارت می‌دهد... و یا ﴿... قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا...﴾^۷ و ﴿يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ﴾^۸.

فاطمه زهرا علیها السلام نیز محدّثه بود؛ چون فرشتگان و جبرئیل بر او نازل شده، با او سخن می‌گفتند. در این باره روایات بسیار و متواتر معنوی وجود دارد و بزرگان اهل سنت با نقل روایات بر صحت مطلب اعتراف کرده‌اند.^۹ از جمله روایات اینکه امام صادق علیه السلام

۲۷ - برگزیدگی و برتری بر زنان

حضرت مریم برتر از زنان زمانش بود، امّا فاطمه زهرا علیها السلام برترین زنان از اولین تا آخرین است. خداوند درباره حضرت مریم می‌فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ﴾^۱. درباره اصطفا‌ی اول در آیه فوق گفته‌اند گزینش برای تطهیر و رسالت الهی و اصطفا‌ی دوم - که همراه با حرف «علی» است - گزینش و برتری دادن بر زنان می‌باشد.^۲

درباره برتری فاطمه زهرا علیها السلام بر تمام زنان جهان از اولین تا آخرین ایشان روایات متعددی وجود دارد.^۳ روایتی از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله رسیده که فرمود: «مریم سیده نساء عالم خود بود، امّا فاطمه سیده نساء عالمین از اولین تا آخرین است و به تحقیق چون او در محرابش به عبادت می‌ایستد، هفتاد هزار فرشته مقرب به او سلام می‌دهند و با همان ندایی که به مریم می‌دادند خطاب به فاطمه ندا می‌دهند که ای فاطمه! خدا تو را برگزید و تطهیر نمود و تو را بر زنان عالمین برتری داد»^۴.

ابن ابی‌الحدید از دانشمندان اهل سنت می‌گوید: سخن پیامبر که فرمود فاطمه علیها السلام برترین زن عالم است نص و قطعی است.^۵

- ۱- آل عمران / ۴۲.
- ۲- المیزان، ج ۳، ص ۱۸۸.
- ۳- بنگرید به: بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲۲، ۲۴، ۲۶، ۳۶، ۳۷، ۴۹ و ۷۸.
- ۴- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۴۹.
- ۵- شرح نهج البلاغه ابن ابی‌الحدید، ج ۱۵، ص ۱۹۷.
- ۶- آل عمران / ۴۵.
- ۷- مریم / ۱۹.
- ۸- آل عمران / ۴۲.
- ۹- بنگرید به: الغدير، ج ۵، ص ۴۹؛ بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۷۸.

می‌فرماید: «به این جهت فاطمه زهرا علیها السلام را محدّثه نامیده‌اند که فرشتگان از آسمان بر ایشان نازل می‌شدند و همانند مریم به او ندا می‌دادند که ای فاطمه إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ یا فاطمه اِقتنی لربک و اسجدی و ارکعی مع الراحیین». مصحف فاطمه حاصل گفت و گوی فرشته مقرب با آن حضرت بود.^۱

۲۹- تسلی و رفع حزن به وسیله

جبرئیل و فرشتگان

حضرت مریم پس از باردار شدن و تنهایی و خوف از زبان مردم، دچار حزن و اندوه گردید. در این حال ندایی آمد که ای مریم اندوهگین مباش، ﴿فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي...﴾^۲. برخی از مفسران ندا دهنده را حضرت مسیح که در بطن مریم بود دانسته‌اند^۳ و برخی گفته‌اند فرشته یا جبرئیل ندا داد^۴.

حضرت زهرا پس از وفات پدر دچار حزن و اندوه شدیدی شد. خداوند متعال برای کاستن حزن و اندوه آن بانو و تسلی دادن به وی فرشتگان و جبرئیل را بر وی نازل می‌نمود تا به او تسلی دهند و از حزن او بکاهند^۵: «... و کان جبرئیل یأتیها فیحسن عزاءها علی ابیها و یطیب نفسها و یخبرها عن أبیها و مکانه...»

۳۰- کرامت و تصرف تکوینی

حضرت مریم به اذن پروردگار درخت خرما می‌خشکید و جنباند و بلافاصله درخت میوه‌دار شد و خرما می‌تازه آورد و مریم از آن تناول نمود: ﴿وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا﴾^۶. شاخه این نخل را به سوی خود تکان ده، رطب تازه بر تو فرو ریزد.

حضرت فاطمه علیها السلام نیز دارای کرامات و معجزه‌های بسیاری بود که نشان از تصرف تکوینی آن بانو داشت؛ مانند چرخش سنگ آسیاب^۷؛ و گردش گهواره^۸ و آماده شدن غذا^۹ بدون آنکه دست انسانی در کار باشد.

اباذر نقل می‌کند: «رسول خدا مرا فرستاد تا علی علیه السلام را خدمت ایشان دعوت کنم، چون به خانه علی علیه السلام رفتم و صدا زدم کسی جواب مرا نداد، اما دیدم سنگ آسیاب خود به خود می‌چرخد و گندم را آرد می‌نماید و هیچ کس نیز

۱- بنگرید: به علی قرآن ناطق، ص ۸۶

۲- مریم / ۲۴.

۳- المیزان، ج ۱۴، ص ۴۳.

۴- بحار الأنوار، ج ۱۴، ص ۲۰۹.

۵- اصول کافی، ج ۱، ص ۳۴۶؛ بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۷۹.

۶- مریم / ۲۵.

۷- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲۹.

۸- همان، ج ۴۳، ص ۴۵.

۹- همان، ج ۴۳، ص ۳۰.

در کنار آن نیست، پس بازگشتم و خدمت رسول الله ﷺ عرض کردم چیزی دیدم که نمی فهمم! من در شگفتم که سنگ آسیاب در خانه علی ﷺ می چرخد و هیچ کس نیز با آن نبود تا بچرخاند.

پیامبر ﷺ فرمود: هر آینه خداوند قلب دختر مرا پر از یقین و وجودش را پر از ایمان نموده است و خداوند از ضعف او خبر دارد؛ لذا به او کمک می کند و کفایت کارهایش را می نماید. آیا تو نمی دانی که خداوند فرشتگانی دارد که کمک کار آل محمد ﷺ هستند؟!^۱

منزل علی ﷺ را معطر ساخت.
امام علی ﷺ پرسید: ائی لک هذا؟
حضرت پاسخ داد: هو من عند الله.
پیامبر اکرم ﷺ که خبردار شد فرمود: حمد و ستایش خداوندی را که دختری به من عطا فرمود مانند حضرت مریم که «هرگاه زکریای پیغمبر در محراب عبادت او حاضر می شد، پیش او خوردنی می یافت. می گفت: اینها از کجاست؟ مریم جواب می داد: از جانب خدا».^۴
این ماجرا را زمخشری در کشاف نقل کرده است.

۳۱- دریافت غذای بهشتی

از کرامات حضرت مریم (س) این بود که غذای بهشتی از جانب خداوند دریافت می کرد:

﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾^۲.

فاطمه زهرا ﷺ نیز در موارد متعددی غذاهای بهشتی دریافت نمود.^۳ در احادیث آمده است که در یکی از روزهای سخت زندگی که گرسنگی بر خاندان پیامبر ﷺ فشار آورد فاطمه ﷺ وضوگرفت و دست به دعا برداشت و پس از خواندن دو رکعت نماز از خداوند درخواست مائده ای از آسمان نمود. ناگهان ظرفی از غذا و طعام بهشتی نازل شد که بوی عطر آن،

۳۲- ایجاد شگفتی در پیامبر

حضرت زکریا چون وارد محراب حضرت مریم گردید، مشاهده نمود که غذای زمستانی در تابستان و غذای تابستانی در زمستان نزد مریم است؛ از این واقعه به شگفت آمد، لذا پرسش نمود. ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا ...﴾^۵
فاطمه ﷺ نیز کرامات بسیاری داشت و یا

۱- همان، ج ۴۳، ص ۲۹.

۲- آل عمران / ۳۷.

۳- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲۷، ۲۹، ۳۱ و ۷۷.

۴- همان، ج ۳۵، ص ۲۵۱؛ فرهنگ سخنان فاطمه، ص ۲۶۱.

۵- آل عمران / ۳۷.

گفتار و رفتاری از آن بانو اظهار می‌شد که پیامبر ﷺ^۱ یا علی^۲ و گاهی اصحابی چون سلمان و ابذر^۳ را به شگفتی وا می‌داشت.

۳۳- مکرمت امیدبخش

حضرت زکریا^۱ با مشاهده مائده بهشتی نزد حضرت مریم و شنیدن جمله آن زن که فرمود: «يَرْزُقُكَ مِنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ»^۴ امیدوار شد و با خود اندیشید حال که چنین است، رزق یک فرزند از جانب خدا به وی نیز ممکن خواهد بود؛ لذا در سن پیری با این امید درخواست فرزند نمود.^۵

زهرا^۱ نیز دارای کرامات و توجهات خاص الهی بود که پیامبر ﷺ، علی^۲ و به ویژه اصحاب رسول خدا^۳ مانند سلمان، اباذر و مقداد را امیدوار می‌نمود و به آنان دلگرمی می‌بخشید.

۳۴- مصائب و سختیها

مصائب و سختیها در مسیر کمال عامل مؤثری بوده، در تقرب به خداوند نقش روشنی دارد، لذا خداوند تمام اولیاء خود را به مصائب و سختیهای خاص مبتلا می‌نماید. امام صادق^۱ از قول علی^۲ فرمود: «انَّ أَسَدَ النَّاسِ بِلَاءِ النَّبِيِّينَ ثُمَّ الْوَصِيِّينَ ثُمَّ الْأَمْثَلِ فَالْأَمْثَلِ...»^۶.

حضرت مریم متحمل مصائب و بلاهای

زیادی شد. سخت‌ترین آنها عبارت بود از دوری از مادر و پدر در تمام دوران زندگی، خدمتگزاری بیت‌المقدس از کودکی، تهمت و سوء ظن مردم در عین پاکی، بارداری و زایمان در تنهایی و غربت، نداشتن محل استراحت و غذا و پناه بردن به کنار درخت خرما، نگهداری کودک بدون پدر با آن برخوردارها و نگاههای بد مردم.

اما مصائب و سختیهای فاطمه^۱ از دوران کودکی حد و حصری نداشت. در بطن مادر تنهایی و نگرانی و حزن مادر را درک می‌نمود^۷ و چون چشم به دنیا گشود، شاهد اذیت و آزار پدر بود.^۸ چندی نگذشت که خود را در کنار پدر در شعب ابی‌طالب متحمل سختیها دید و غم و رنج پدر را با خود تقسیم می‌نمود و در بیم و هراس پدر از مکه هجرت نمود. رنجهای پدر در مدینه به ویژه جنگ احد^۹ را به عنوان

۱- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۹۱.

۲- همان، ج ۴۳، ص ۷۴، ۶۰ و ۳۱.

۳- همان، ج ۴۳، ص ۴۶-۴۵.

۴- آل عمران / ۳۷.

۵- المیزان، ج ۳، ص ۱۷۴.

۶- شرح چهل حدیث، ص ۲۰۳.

۷- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲.

۸- صحیح بخاری، ج ۱ و ۵ به نقل از: سیری در صحیحین، ص ۳۲۴.

۹- صحیح بخاری، ج ۱، ۴ و ۵ به نقل از: سیری در صحیحین، ص ۳۲۵.

نزدیک‌ترین زن به پدر بر خود هموار نمود تا نوبت به وفات پدر بزرگوارش رسید. وفات پیامبر ﷺ با حزن، گریه، مصائب، رنجهای طاقت فرسا و قتل فرزندش محسن شروع شد و به آرزوی مرگ و شهادت آن بانو انجامید.

۳۵- قذف و نسبت ناروا

مردم نادان حضرت مریم را قذف نمودند و نسبتهای ناروایی به ایشان دادند. این قذف به رغم آگاهی آنان به پاکی خاندان و شرافت حضرت مریم بود: «قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا. يَا أُخْتُ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ سَوْءٍ وَ مَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا»^۱.

ای مریم به راستی کار بسیار ناپسندی مرتکب شده‌ای، ای خواهر هارون! پدر تو مرد بدی نبود و مادرت نیز بدکار نبود.

امام صادق علیه السلام نیز در روایتی طولانی درباره هفت گناه کبیره که در قرآن آمده و هر هفت مورد را برخی از نادانهای امت اسلامی نسبت به اهل بیت علیهم السلام مرتکب شدند می‌فرماید: «... اَمَا قَذْفُ مُحْصَنَةٍ هَمَانَ اسْتِ كِهْ بَرُخَى بَر سِر مَنَابِرِ فَاطِمَةَ زَهْرَا علیها السلام رَا قَذْفَ نَمُودَنَدُ وَ نَسَبَتَهَا نَادِرَسْتِي بَه ايشان دادند...»^۲.

۳۶- آرزوی مرگ

حضرت مریم از شدت حزن و ترس از

تکذیب مردم و افترا آرزوی مرگ نمود و از خداوند آن را درخواست کرد و فرمود: «يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا»^۳.

حضرت فاطمه زهرا علیها السلام نیز از شدت حزن و رنج آرزوی مرگ نمود و از خداوند درخواست کرد هر چه زودتر مرگش را برساند: «الهي عَجَلْ و فَا تِي سَرِيْعًا». پروردگار نیز دعای او را اجابت نمود.^۴

۳۷- سکوت و تحریم سخن

حضرت مریم به امر پروردگار در مواجهه با اهانت مردم نادان و مغرض روزه سکوت گرفت و سخن گفتن با آنان را تحریم نمود: «فَلَنْ أَكَلِمَ الْيَوْمَ اِنْ سِيًّا»^۵.

فاطمه زهرا علیها السلام نیز پس از شنیدن اهانت برخی از منبر پیامبر صلی الله علیه و آله در مسجد آن حضرت و اهانت برخی دیگر در آستانه مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله و تکذیب دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله، نسبت به آن دو سکوت اختیار نمود و آنان را از گفت و گو با خود تحریم نمود و فرمود هرگز با

۱- مریم / ۲۸-۲۷.

۲- الخصال، ص ۳۶۴.

۳- مریم / ۲۳.

۴- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۷۷؛ احقاق الحق، ج ۱۹،

ص ۱۶؛ فرهنگ سخنان فاطمه، ص ۱۷۷.

۵- مریم / ۲۶.

آنان سخن نخواهم گفت: «فلن اكلم من رأس كلمة»^۱.

فاطمة بنت محمد»^۴

۴۰- بهشت جایگاه ابدی

آیات قرآن و عصمت و سیره حضرت زهرا علیها السلام و مریم (س) در این دنیا که روایات و تاریخ ثبت کرده، به خوبی جایگاه ابدی آن دورا نشان می‌دهد. افزون بر اینکه روایات اسلامی فراوانی وجود دارد که به صراحت، بهشتی بودن آنان را بیان می‌کند. روشنی مطلب به حدی است که آن را جزء ضروریات دین قرار می‌دهد. در روایات آمده است که اولین زن، بلکه اولین شخصی که وارد بهشت می‌شود حضرت زهرا علیها السلام است و بعد از آن جناب نوبت ورود زنان مقدس دیگری چون حضرت مریم (س) می‌رسد.^۵

نتیجه‌گیری

نکات زیر را می‌توان به عنوان مهم‌ترین نتایج تحقیق در مقاله حاضر بیان کرد:

۳۸- غسل صدیقه به دست صدیق

حضرت مریم (س) پس از فوت به وسیله عیسی علیه السلام غسل داده شد. حضرت فاطمه زهرا علیها السلام نیز به دست حضرت علی علیه السلام غسل داده و کفن و دفن شد. مفضل از اصحاب بزرگ امام صادق نقل می‌کند که از آن حضرت پرسیدم چه کسی فاطمه زهرا علیها السلام را غسل داد؟ فرمود: امیر المؤمنین علیه السلام.

مفضل می‌گوید من این مطلب برایم بزرگ آمد و تعجب کردم؛ لذا حضرت فرمود: گویا از آنچه به تو گفتم دلتنگ شدی؟

عرض کردم: آری چنین است فدایت شوم.

حضرت فرمود: دلتنگ مباش؛ زیرا

فاطمه علیها السلام صدیقه بود و جز صدیق نباید او را غسل دهد، مگر نمی‌دانی که مریم را جز عیسی کسی غسل نداد.^۲

۳۹- اشتیاق به بهشت

در روایات آمده است که فاطمه زهرا علیها السلام و حضرت مریم دوزن از چهار زن بهشتی هستند^۳ که بهشت مشتاق آنان است: «اشتاق الجنة الی اربع من النساء: مریم بنت عمران و آسیة بنت مزاحم زوجة فرعون و خدیجة بنت خویلد و

- ۱- تاریخ طبری، ج ۳، ص ۲۳۶؛ شرح نهج البلاغه ابن ابی‌الحدید، ج ۱، ص ۱۳۴ و ج ۲، ص ۱۹؛ الغدیر، ج ۷، ص ۲۲۶ و ۲۲۹؛ فرهنگ سخنان فاطمه، ص ۲۴۸.
- ۲- اصول کافی، ج ۱، ص ۴۵۹؛ علل الشرایع، ص ۱۸۴.
- ۳- الخصال، ص ۲۰۶ و ۲۳۵.
- ۴- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۵۳.
- ۵- همان، ج ۴۳، ص ۵۲.

نسبت به زن با شعار و لوای تقدس مریم پوشش داده شده است.

منابع و مآخذ

- ۱- ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، بیروت، دار احیاء الکتب العربیه، ۱۹۶۲ م.
- ۲- ابن خلدون، العبر تاریخ ابن خلدون، ترجمه عبدالحمید آیتی، تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۳ ش.
- ۳- ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب، قم انتشارات علامه، بی تا.
- ۴- ابن کثیر ابوالفداء اسماعیل، قصص الانبیاء، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۲ ق.
- ۵- اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمه، بیروت، دارالکتب الاسلامی، ۱۴۰۱ ق.
- ۶- امینی، عبدالحسین احمد، الغدیر فی الکتب و السنه و الادب، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۴۰۳ ق.
- ۷- بحرانی، سید هاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ ق.
- ۸- بی آزار شیرازی، عبدالکریم، مجموعه مقالات چهارمین کنفرانس علوم قرآن، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۳۷۳ ش.
- ۹- تستری، نورالله، احقاق الحق، تهران، دارالکتب الاسلامیه، بی تا.

۱- خداوند، مقدس اصیل است و اشخاص و اشیاء بر حسب انتساب خاص و تجلی خداوند در آنها و متجلی شدن خداوند به وسیله آنان از قداست نسبی برخوردار می باشند.

۲- حضرت مریم نزد همه مسیحیها با تمام اختلافاتی که میان آنها وجود دارد مقدس است و هیچ امری در دین مسیح نتوانسته قداست آن حضرت را بپوشاند.

۳- قرآن مبانی تقدس مریم(س) را صفات و ویژگیهایی در آن بانو بیان داشته است.

۴- تمام صفات حضرت مریم(س) که مبنای تقدس آن حضرت بود، به طریق اولی در حضرت زهرا علیها السلام وجود داشت. افزون بر اینکه فاطمه زهرا علیها السلام از صفات دیگری نیز برخوردار بود که به تنهایی می تواند منشأ تقدس باشد.

۵- عقده‌ها و کینه‌ها و جاه‌طلبیهای برخی از افراد در صدر اسلام باعث شد جریان قداست پوشی فاطمه زهرا علیها السلام بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله آغاز شود و جهل و تعصب آن را استمرار بخشید.

۶- کتمان قداست زهرا علیها السلام نه تنها ظلم به آن حضرت بود، بلکه موجب ستم به اسلام و بشریت گردید و لوای اسلام در احترام کردن و تکریم زن و جایگاه والای زن در این آیین از مسلمانان گرفته شد. این در حالی است که در عالم غرب مدعی مسیحیت بسیاری از کوتاهیها

- ۱۰ - خمینی، روح الله، چهل حدیث، تهران، مرکز نشر فرهنگي رجا، ۱۳۶۸ش.
- ۱۱ - دشتی، محمد، فرهنگ سخنان حضرت فاطمه عليها السلام، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۷۹ش.
- ۱۲ - راغب اصفهانی، ابی القاسم الحسین، المفردات فی تریب القرآن، تهران، کتابفروشی مرتضوی، ۱۳۶۲ش.
- ۱۳ - سلمانپور، محمد جواد، علی عليه السلام قرآن ناطق، تهران، نشر عابد، ۱۳۸۰ش.
- ۱۴ - صدوق، ابوجعفر محمد بن علی، علل الشرایع، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۳۸۵ق.
- ۱۵ - صدوق، ابوجعفر محمد بن علی، کتاب الخصال، قم، جامعة المدرسين فی الحوزة العلمیه، ۱۳۶۲ش.
- ۱۶ - طباطبائی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۲ق.
- ۱۷ - طبرسی، ابی علی، مجمع البیان لعلوم القرآن، تهران،
- مکتبه العلمیه الاسلامیه، بی تا، ۵ج.
- ۱۸ - طبری، ابوجعفر محمد بن جریر، تاریخ الطبری، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۸ق.
- ۱۹ - طریحی، فخر الدین، مجمع البحرین، تهران، المکتبه المرتضوی، ۱۳۶۲ش.
- ۲۰ - کلینی، ابوجعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه سید جواد مصطفوی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اهل بیت، بی تا، ۴ج.
- ۲۱ - فعال عراقی، حسین، داستانهای قرآن و تاریخ انبیاء در المیزان، تهران، سبحان، ۱۳۷۸ش.
- ۲۲ - قزوینی، محمد کاظم، فاطمة الزهراء من المهد الی اللحد، ترجمه دکتر حسن فریدونی، آفاق، ۱۴۰۴ق.
- ۲۳ - مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ق.
- ۲۴ - نجمی، محمد صادق، سیری در صحیحین، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۵۹ش.

①